

تغییرات کوچک، تاثیرات بزرگ

Small Change, Big Effect

احمد عبدالعالق

کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه تهران و طراح شهر

ahmad.persisart@gmail.com

Scan me

چکیده

ذهن انسان اغلب در مواجه با مسائل پیچیده، راه حل های ساده و کم هزینه را به صورت غریزی بی ارزش می شمارد. این نگرش در واقع یک خطای شناختی در حوزه مدیریت و روانشناسی بیان شده است که در هنگام تصمیم گیری و ارزیابی شرایط دامن گیر انسان هامی شود. نتیجه این امر باعث می شود تا فرستادهای موجود در اطراف خود را نتوانیم به درستی ارزیابی کنیم و به سمت ساختن راه حل هایی پرهزینه (مالی، زمانی و...) سوق پیدا کنیم. با توجه به حوزه تخصصی نویسنده، بررسی این نگرش در مواجه با مسائل شهری، از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ چرا که چگونگی مواجه با مسائل شهری و نحوه اتخاذ راه حل ها در آن، نقش تعیین کننده ای را در کیفیت زندگی شهر و ندان ایفا می کند؛ اما همچنان در شهر نیز رویکرد غالب برای حل این مسائل، مداخلات کلان مقیاس، پرهزینه و بلندمدت می باشد که این امر علاوه بر تحمل هزینه های سنگین بر منابع اقتصادی شهر در سیاری از موارد نتوانسته از کل آمدی لازم برخوردار باشد و زندگی روزمره ساکنین را بهبود بخشد. تجربه ای در شهر قم نشان داد که گاهی اوقات یک مداخله ساده و متصرکز با هزینه کم می تواند انرژی جدید و مثبتی را در زندگی روزمره ساکنین ایجاد کند و از طرفی باعث شروع جریانی برای ارتقای خود به خودی بافت اطراف شود.

وازگان کلیدی: خطای شناختی - تغییرات کوچک - تاثیرات بزرگ - شهر - کیفیت زندگی

خودکار آمریکایی و مداد روسي

ارزش می پندارد. این نگرش در واقع یک خطای شناختی در حوزه مدیریت و روانشناسی بیان شده است که هنگام تحلیل و تصمیم گیری در مورد ابعاد مختلف زندگی مانند روابط، کسب و کار و ... ما را در دام خود گرفتار می کند. این خطای باعث می شود که نتوانیم شرایط موجود و فرستادهای اطراف خود را به درستی ارزیابی کنیم و بهترین گزینه های پیش رو را انتخاب کنیم که باعث می شود به سمت ساختن راه حل هایی پرهزینه (مالی، زمانی و ...) سوق پیدا کنیم. از طرفی دیگر کمبود این منابع در شرایط مختلف باعث می شود که انسان ها در مواجه با مسائل بزرگ و پیچیده، با ناممی و ناتوانی روبرو شوند و نتوانند قدم هایی برای بهبود شرایط موجود بردارند. در ادامه این نگرش را در حوزه شهر بررسی می شود.

شهر و رویکردهای اتخاذی

شهر به دلیل ماهیت پیچیده ای که دارد با مشکلات متعددی از قبیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و ... روبرو است که تصمیم گیری جهت یافتن راه حل برای تمامی این مشکلات چالش ها و دغدغه های بسیاری را برای مدیران شهری ایجاد کرده است. محدودیت های اقتصادی و منابع نیز ضرورت حساسیت در تصمیم گیری ها را چند برابر کرده است؛ اما همچنان رویکرد غالب برای حل این مسائل، مداخلات کلان مقیاس،

در دهه ۶۰ میلادی هنگامی که ناسا برنامه فرستادن فضانوردان به فضا را آغاز کرد، با مشکل بزرگی روبرو شد. آن ها در بافتند که خود کارهای موجود در فضای بدون جاذبه کار نمی کنند. (جوهر خود کار به سمت پایین جریان نمی باید و روی سطح کاغذ نمی ریزد). برای حل این مشکل آن ها شرکت مشاورین اندروson را انتخاب کردند. تحقیقات بیش از یک دهه طول کشید، ۱۲ میلیون دلار صرف شد و در نهایت آن ها خود کاری طراحی کردند که در محیط بدون جاذبه می نوشت. شوروی های نیز با همین مشکل دست به گریبان بودند؛ اما راه حل دیگری برایش انتخاب کردند. آن ها از مداد استفاده کردند. این داستان مصدقی رایج در حوزه مدیریت برای مقایسه دو روش در حل یک مسئله است؛ روش پرهزینه و ساخت راه حل های جدید و در مقابل روش کم هزینه و استفاده از فرستاده های موجود در حل مسئله. حال سؤالی که مطرح می شود این است که هر کدام از مادر زندگی شخصی و تخصصی خود کدام روش را در نحوه برخورد با مسائل و اتخاذ راه حل های معمولاً انتخاب می کنیم؟

خطای شناختی

ذهن انسان اغلب در مواجه با مسائل پیچیده، راه حل های ساده و کم هزینه را بی ارزش می شمارد و هر آنچه را که ساده به دست آورد به صورت غریزی کم

اما نگاهم که به محیط افتاد، بسیار فرسوده به نظر آمد. در ذهنم خطور کرد، ای کاش این فضا بتواند بستری بهتر را برای این کانون اجتماعی فراهم آورد. در همین حین، نگاهم به نام نانوایی افتاد: «نانوایی خیریه مسجد امیرالمؤمنین» (تصویر شماره ۲).

این نام، نشان از وجود هیئت‌امنایی در محله بود که می‌توان با آن‌ها در مورد بهبود این بخش مهم از محله گفت و گو کرد؛ اما هم‌زمان موانع احتمالی برای انجام این کار نیز در ذهنم مرور می‌شدند. با وجود این تفکرات بازدارنده، در اواخر همان روز تصمیم به صحبت با هیئت‌امنای محله گرفتم که نتیجه آن استقبال غیرمنتظره و کمنظیر آن‌ها بود. در ادامه طرحی با مشارکت و همکاری هیئت‌امنای مردم محله برای احیای پلاک نانوایی تدوین شد (تصویر شماره ۳)؛ اما مهم‌ترین اصولی که در طول طرح منظور گرفته شده بود، انجام پروژه با کمترین مداخله و استفاده از راه‌حل‌های ساده و ارزان بود. در نهایت این پروژه با هزینهٔ بسیار کم و مداخله‌های سبک توانست بستر محیطی مناسب و دوست‌داشت‌نمایی کوچکی را برای ساکنین محله ایجاد کند (تصویر شماره ۴).

تصویر شماره ۲- منظر نامناسب پلاک نانوایی

تصویر شماره ۳- طرح پیشنهادی با مشارکت محله

پرهزینه و بلندمدت می‌باشد که این امر علاوه بر تحمیل هزینه‌های سنگین بر منابع اقتصادی شهر در بسیاری از موارد نتوانسته از کارآمدی لازم برخوردار باشد و زندگی روزمره ساکنین را بهبود بخشد. در برخی مواقع نیز این راه حل‌های بجهای پاسخگویی به مسائل، خود تبدیل به مسئله‌ای بزرگ‌تر در شهر شده‌اند.

اما سؤال اساسی که به عنوان یک متخصص در این حوزه به وجود می‌آید، این است که چطور می‌توان با مسائل پیچیده شهر مواجه شد و آرمان شهرهایی که در اذهان پرورش یافته‌اند را به واقعیت موجود پیوند زد؟

تجربه در شهر قم

اوخر سال ۱۳۹۵ در صف انتظار نانوایی یکی از محله‌های قدیمی شهر قم ایستاده بودم. نانوایی در مرکز محله قرار داشت. حال و هوای این کوچه برایم حس صمیمیت را تداعی می‌کرد. گفت‌و‌گویی صمیمانه بین مشتریان نانوایی شبیه دوستانی بود که گویی برای دیدار روزانه در این محل قرار گذاشته بودند. مغازه‌داران اطراف هم در مغازه‌های یکدیگر رفت‌و‌آمد داشتند. همه این اتفاقات مرا در فکر فرو برده بود که چقدر وجود این کانون اجتماعی امروزه می‌تواند ارزشمند باشد (تصویر شماره ۱).

تصویر شماره ۱- نانوایی و مغازه‌داران اطراف آن

تصویر شماره ۴- تغییرات قبل و بعد پلاک نانوایی

تصویر شماره ۵- بازسازی خود به خودی نمایه‌های اطراف توسط کسبه و ساکنین پس از گذشت چند هفته از اجرای طرح

فعال‌ساز یک جریان را داشت‌هایم، جریانی که با فشار به یک نقطه کوچک و با استفاده از منابع محدود توانست به صورت خود به خودی تأثیرات بزرگ‌تری را در مرکز محله ایجاد کند. انجام این پروژه و تأثیرات آن نگرش جدیدی را برایم به وجود آورد که مهم‌ترین آن‌ها ایمان به «کارآمد بودن راه حل‌های ساده و کم‌هزینه در مواجه با مسائل پیچیده و بزرگ» بود و نتایج آن نشان داد که گاهی اوقات یک مداخله ساده و متتمرکز در شهر می‌تواند انحرافی جدیدی را ایجاد کند و تأثیرات مثبتی را در زندگی روزمره ساکنان داشته باشد. در ادامه با همکاری تیمی از دانشجویان و استادیاد دانشکده شهرسازی دانشگاه تهران تصمیم گرفتیم تا مطالعات خود را در قالب موضوعات مرتبط با این رویکرد یعنی «مدخلات کوچک مقیاس» توسعه دهیم که بعد‌ها بررسی‌های نشان داد، در ادبیات جهانی این رویکرد در شهرسازی تحت عنوان «طب سوزنی شهری» در حال توسعه می‌باشد که مهم‌ترین هدف آن مدخلات کوچک مقیاسی (سوزنی) است که بتواند به صورت ارزان، سریع و زودبازده انجام شود و تأثیرات بزرگ‌تری را در اطراف خود و زندگی روزمره ساکنین ایجاد کند. تجرب این رویکرد در کشورهای مختلف با شرایط اجتماعی و اقتصادی متفاوت نشان می‌دهد که طب سوزنی شهری می‌تواند

نکته حائز اهمیت این پروژه تأثیرات بزرگ‌تری بود که با گذشت زمان توانست در مرکز محله به وجود آورد که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر می‌باشد:

- تشویق دیگر مغازه‌داران و ساختمان‌های اطراف برای بازسازی و زیباسازی نمای خود
- افزایش فروش نانوایی و درآمد بیشتر به دلیل نصب دستگاه نوبت‌دهی و جذب مشتری‌های فرامحلی
- با توجه به خیریه بودن نانوایی، افزایش درآمد آن صرف هزینه‌های بیشتر در امور خیریه در محله شد
- افزایش اعتماد ساکنین محله به مسجد به دلیل انجام اقدامات تأثیرگذار در محله و خارج از چهارچوب مسجد
- نشانه شدن نانوایی در مقیاس فرامحلی
- و در نهایت این پروژه تأثیرات دیگری بر بهبود عملکرد و سرزندگی مرکز محله نیز داشته است.

تغییر نگرش به سمت اقدامات کوچک مقیاس
می‌توان گفت در این پروژه با ارزیابی شرایط و فرصت‌های موجود تنها نقش

به عنوان رویکردی کارآمد در شهرهای امروزی عمل کند. ناشناخته بودن ادبیات طب سوزنی شهری در ایران گروه مطالعاتی را بر آن داشت تا علاوه بر تدوین و معرفی این ادبیات به حوزه شهرسازی ایران، رویکرد کارآمدی را با توجه به محدودیت‌های اقتصادی امروز کشور، برای مدیران شهری ارائه دهد و امید دارد که از طریق انجام طرح‌هایی با این رویکرد در بهبود کیفیت زندگی روزمره شهروندان نیز تأثیرگذار باشد.

جمع‌بندی

در نهایت می‌توان گفت ما در جهانی زندگی می‌کنیم که مشکلات بسیار زیادی در آن وجود دارد که این مشکلات کیفیت زندگی انسان‌ها را تحت شعاع خود قرار داده است. در یک دنیای ایده‌آل، ما می‌خواهیم همه این مشکلات را حل کنیم؛ اما واقعیتی که وجود دارد این است که ما این کار را انجام نمی‌دهیم! چرا که حل کردن بخش عمده‌ای از مشکلات خارج از توان و منابعی است که در اختیار داریم. شاید نکته اساسی این باشد که به جای پرسیدن این سوال که «بزرگ‌ترین مشکل ما چیست؟» و قرار دادن اولویت‌ها بر اساس بزرگ‌ترین مشکل، از خود بپرسیم با توجه به منابع و فرصت‌هایی که در اطرافمان وجود دارد «ما چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم؟» و اولویت انجام کارها را در راه حل‌هایی قرار دهیم که بتوان با کمترین هزینه، تأثیرات بیشتری را بر کیفیت زندگی خود و دیگران داشته باشیم. نتیجه این رویکرد و برداشتن گام‌های کوچک و تأثیرگذار به خودی خود نیز باعث شروع جریاناتی برای حل شدن مشکلات بزرگ‌تر خواهد شد. امید این است که هر کسی بتواند از امروز با هر شرایطی که دارد با قدم‌های کوچک، شروعی تازه در راستای بهبود زندگی خود و جامعه داشته باشد.

منابع

- ۱- تیلر، ریچارد. (۲۰۱۷). سقلمه. ترجمه مهری مدبادی (۱۳۹۷). انتشارات هورمزد.
- ۲- گلدول، مالکوم. (۲۰۰۰). نقطه عطف. ترجمه فریبهر آذرنا (۱۳۹۶). انتشارات روزبهان.